

Zita Skořepová: *Hudební světy české Vídně. Menšina a identita v 21. století.*

KLP – Koniasch Latin Press,
Praha 2022, 216 s.

Kniha českej etnomuzikologičky a antropologičky sumarizuje výsledky približne desaťročného návratového výskumu medzi českou komunitou vo Viedni. Ide o jej prvú samostatnú knižnú publikáciu, ktorá zároveň voľne nadväzuje na pôvodnú tému dizertačnej práce.

Téme a problémom etnických diaspór sa venuje mnoho vedcov už zopár desiatok rokov. Zväčša je teoreticky rozoberaný ich vzťah k domovine a k lokálnej väčšinovej spoločnosti (D. Bittnerová – M. Moravcová: *Etnické komunity. Integrate, identita*, Praha 2011). Nie veľa z nich sa však venuje prejavom ich kultúrneho života, v našom prípade konkrétne hudbe. Patrí k nim aj Kay Kaufman Shelemay a jej relatívne čerstvá kniha o etiópskej diaspóre v USA *Sing and Sing On* (Chicago 2022). Tematicky sú *Hudební světy české Vídně* najviac prepojené s *Pražskými hudebními světy* (Z. Jurková a kol., Praha 2013), ktoré sa v rámci svojho obsahu venujú aj téme vzťahu hudby a identity, nielen etnickej. Ako aj sama autorka uvádza, výskum hudobných aktivít česko-viedenskej menšiny nadväzuje na bádanie rakúskych etnologických kolegov (s. 23).

Text knihy je prehľadne členený do 6 častí. V Úvode autorka poskytuje základný náhľad do problematiky vzťahov hudby, identity, migrácie (a diaspóry) z pohľadu antropológie. Tento základný prehľad je dostatočne odborný na to, aby čitateľ pochopil podstatu obsahu predkladanej problematiky, a zároveň dostatočne

stručný a jasný na to, aby sa predišlo rozsiahlemu a odradzujúcemu vysvetľovaniu známych faktov. V tejto časti sa autorka venuje aj otázkam metodológie. Kniha a výskum metodologicky stojí na klasicky využívaných kvalitatívnych antropologických metódach. V prvom rade je to zúčastnené pozorovanie hudobných udalostí, ktoré sú doplnené formálnymi pološtruktúrovanými a neformálnymi rozhovormi vedenými osobne alebo online, keďže od jari 2020 priebeh výskumu narušila svetová koronavírusová pandémia. Tematicky sa obsahový rámec knihy zameriava na tie českoviedenské udalosti, na ktorých sa účastníci aktívne podieľajú ako interpreti hudobno-tanečného repertoáru (s. 22). Vlastný hudobno-etnografický výskum je v neposlednom rade doplnený analýzou dostupných tlačených, elektronických a audiovizuálnych dokumentov.

V prvej kapitole opisuje históriu migrácie Čechov do Viedne. Skrz historické mílniky počnúc 13. storočím až po súčasnosť ponúka prvotný rozbor pohnútok a motívácií jednotlivých migračných vln Čechov smerujúcich do Viedne. Napríklad, kým začiatkom 20. storočia odchádzali do vtedajšieho hlavného mesta monarchie zo socioekonomických dôvodov, po druhej svetovej vojne, obzvlášť po roku 1968, bola Viedeň prvým „útočiskom“ politických disidentov a iných ľudí utekajúcich z Československa. Autorka výpoveďami súčasníkov naznačuje, že nová vlna migrantov sa názorovo v mnohom nezhodovala s miestnou usadenou komunitou Čechov. Avšak táto situácia zároveň podnietila založenie nových spolkov (s. 32). Po vstupe Česka a Slovenska do Európskej únie sa znova rozbehla nová vlna ekonomickej migrácie a s ňou aj nový vietor hudobno-kultúrneho života menšiny.

Druhá a tretia kapitola sú venované nosným stĺpom hudobného sveta Čechov vo Viedni. Najprv sú to hudobné a tanečné aktivity Školského spolku Komenský, ktorý bol založený koncom 19. storočia. Už od svojho vzniku si kládol za cieľ udržiavať kultúrne povedomie zaistením vyučovania českého jazyka. Postupom rokov svoje aktivity rozširoval až do súčasnej podoby, ktorá zahŕňa napríklad výuku hudobnej výchovy, organizovanie maturitného plesu či českej „besedy u cimbalu“ (s. 90). Škola a spolok tak odchovali niekoľko generácií „starousadlických viedenských Čechov“, ktorí mu v rôznej miere zachovávajú priazeň dodnes. Ďalej je to, presnejšie bol, klub Nachtasyl, „svět českého undergroundu a rakouské alternativy“ (s. 111). Je to miesto, kde počas svojho exilového obdobia vystúpilo mnoho známych českých umelcov, ako napríklad Karel Kryl či Dáša Vokatá, no v posledných rokoch sa stal tiež miestom alternatívnej hudby, ktoré s obľubou vyhľadávali aj domáci Rakúšania. Klub a priliehajúcu komunitu fanúšikov formovala predovšetkým generácia prisťahovalcov po roku 1968. Hoci spomínané inštitúcie svojou produkciou a cieľovou skupinou stoja na opačných koncoch hudobného spektra, vytvárajúc odlišné hudobné kohorty si obe inštitúcie v priebehu rokov dokázali nájsť svojich poslucháčov a vybudovať pevnú základňu priaznivcov.

O nič menej prínosné sú aktivity česko-viedenských spolkov rozoberané vo štvrtej kapitole knihy. Aj tu je ukázaná rozmanitosť hudobného sveta viedenských Čechov. Sú to spolky s kratšou i dlhšou pôsobnosťou, pričom niektoré z nich spolupracujú aj s tamojšími Slováckmi, ako napríklad folklórny súbor Marjánka. Ako je aj spomenuté v poznámke (s. 135) v knihe, nie

sú rozobrané všetky hudobné akcie česko-slovenských spolkov vo Viedni, pretože „se ocitajú nad rámec koncepcie této knihy“.

Text je formou poznámok pod čiarou popretkávaný odkazmi na odporúčanú a použitú literatúru. Bokom, na začiatku každého odseku je kľúčové slovo, čo čitateľovi sprehľadňuje text a uľahčuje mu prácu s knihou. Osobitné a zvýraznené bloky textu sú venované najdôležitejším informáciám, rozprávaniam účastníkov z konkrétnych akcií a výňatkom z kľúčových rozhovorov počas výskum. Nechýbajú ani fotografie z hudobno-tanečných akcií. Jedinou škodou je, že okrem obalu sa v celej publikácii nachádzajú iba v čiernobielych formáte. Čo im, samozrejme, nič neuberá na ich výpovednej hodnote a objektivite.

My, autori humanitných a sociálnovedných publikácií, máme tendenciu zobrať si na plecia viac, než sami unesieme, a potom sa vo vlastných výsledkoch strácame. Kniha Zity Skořepovej určite nie je týmto prípadom. Autorka vcelku hodnoverne a výstižne vystihla realitu hudobného sveta českej menšiny vo Viedni. K presvedčivosti výsledkov prispelo jasné vytýčenie bádateľského záujmu v úvode knihy. „Tato kniha si klade za cíl představit projevy nejvýraznějších hudebních světů české Vídně současnosti“ (s. 10). Preto sa nad tematický rámec knihy ocitajú aktivity spolkov a klubov, ktoré pozývajú umelcov prichádzajúcich reprezentovať domácu českú alebo slovenskú kultúru (s. 22).

Osobitnú pozornosť v priebehu knihy, a predovšetkým v závere, venuje autorka perspektívam do budúcnosti, čo považujem za pozitívum. Nerobí tak len rozbor minulosti a súčasnosti kultúrno-hudobného sveta viedenských Čechov, ale seba aj svojim respondentom kladie

otázku budúcnosti spolkov a ich aktivít (s. 178–180). V konečnom dôsledku nad všetkými strastami aj radosťami života diaspóry visí otázka jej celkovej asimilácie do väčšinovej rakúskej spoločnosti. Hoci zrejme najvplyvnejšou českou menšinovou inštitúciou aj naďalej zostane Školský spolok Komenský, vzhľadom na všeobecný úpadok záujmu o spolkový život autorka predpokladá, že najvýhodnejšou stratégiou bude vzájomná spolupráca členov rôznych spolkov, predovšetkým pri organizovaní väčších kultúrnych akcií. Ako autorka na záver poznamenáva, Česi vo Viedni budú zrejme naďalej predstavovať síce rozpoznateľnú, avšak plne integrovanú komunitu. Reflektuje tiež rozdielnu „mieru“ českej identity u chronologicky rôznych skupín českých migrantov nielen vo vzťahu k hudbe, ale aj na základe úrovne ovládania českého jazyka, ochoty hovoriť ním v každodennej praxi a posúvať ho generačne ďalej (s. 174). Všeobecne sa dá, podľa autorky, zhrnúť, že aj napriek tomu, že si mnoho viedenských Čechov len čiastočne aktívne uvedomuje svoj český pôvod, „češtví sa nezdá byť v ohrození“ (s. 179).

Možno zrekapitulovať, že monografia *Hudební světy české Vídně* prináša cenné aktuálne poznatky a adekvátne vyplňa priestor v oblasti výskumu života zahraničných Čechov. Kniha je vhodná ako pre výskumníkov, ktorí sa zaoberajú hudobným svetom a životom diaspór, tak aj pre laikov, ktorí by čítali knihu z čirej zvedavosti, vzhľadom na to, že kniha je napísaná ľahkým a čitateľsky príťažlivým spôsobom s hlbokým odborným významom.

Jana Tomková

jana.h.tomkova@gmail.com

Luděk Jirka: *Rivnenská oblast a její menšiny. O historii etnických vztahů na území bývalé Volyně.*

Pavel Mervart, Červený Kostelec
2023, 342 s.

Publikace Luděka Jirky má specifické načasování. Napsána byla na základě více než dekádu trvajících návratového výzkumu (zahájeného v roce 2011), realizovaného ještě před vypuknutím války na Ukrajině, přičemž rukopis byl prakticky již hotov, než Rusko svou „speciální vojenskou operaci“ zahájilo; tuto tragickou kapitolu ukrajinsko-ruských (a ovšem také ukrajinsko-polských ad.) vztahů tedy text nemohl zohlednit. Přesto ji lze všem, kteří chtějí tomuto konfliktu porozumět, vřele doporučit, neboť se na mnoha místech věnuje procesům a fenoménům, ať již ve starší či novější historii, jejichž je současný konflikt v tom či onom ohledu důsledkem. Tato okolnost činí Jirkovu knihu velmi aktuální a atraktivní, a to daleko za hranicemi jeho oboru (tedy sociokulturní antropologie). Navíc, ač je kniha psána odborníkem, způsob Jirkova výkladu je přístupný i čtenářům bez výraznější průpravy v moderních společenských vědách, takže poučení si z ní může vzít prakticky kdokoli; tedy kdokoli, kdo o to bude mít zájem – a ten by měl mít přinejmenším každý, kdo se k válce na Ukrajině bude chtít vyjadřovat alespoň v základech kompetentně.

Z geografického hlediska je předmětem Jirkovy monografie Rivnenská oblast (Ривненська область), tedy oblast nacházející se na severozápadě Ukrajiny při hranicích s Běloruskem. Ač se možná bude mnohý český čtenář zprvu cítit zaskočen a nebude